

бярэзка №10

№ 10/2018(1085)

ISSN 0320-7579

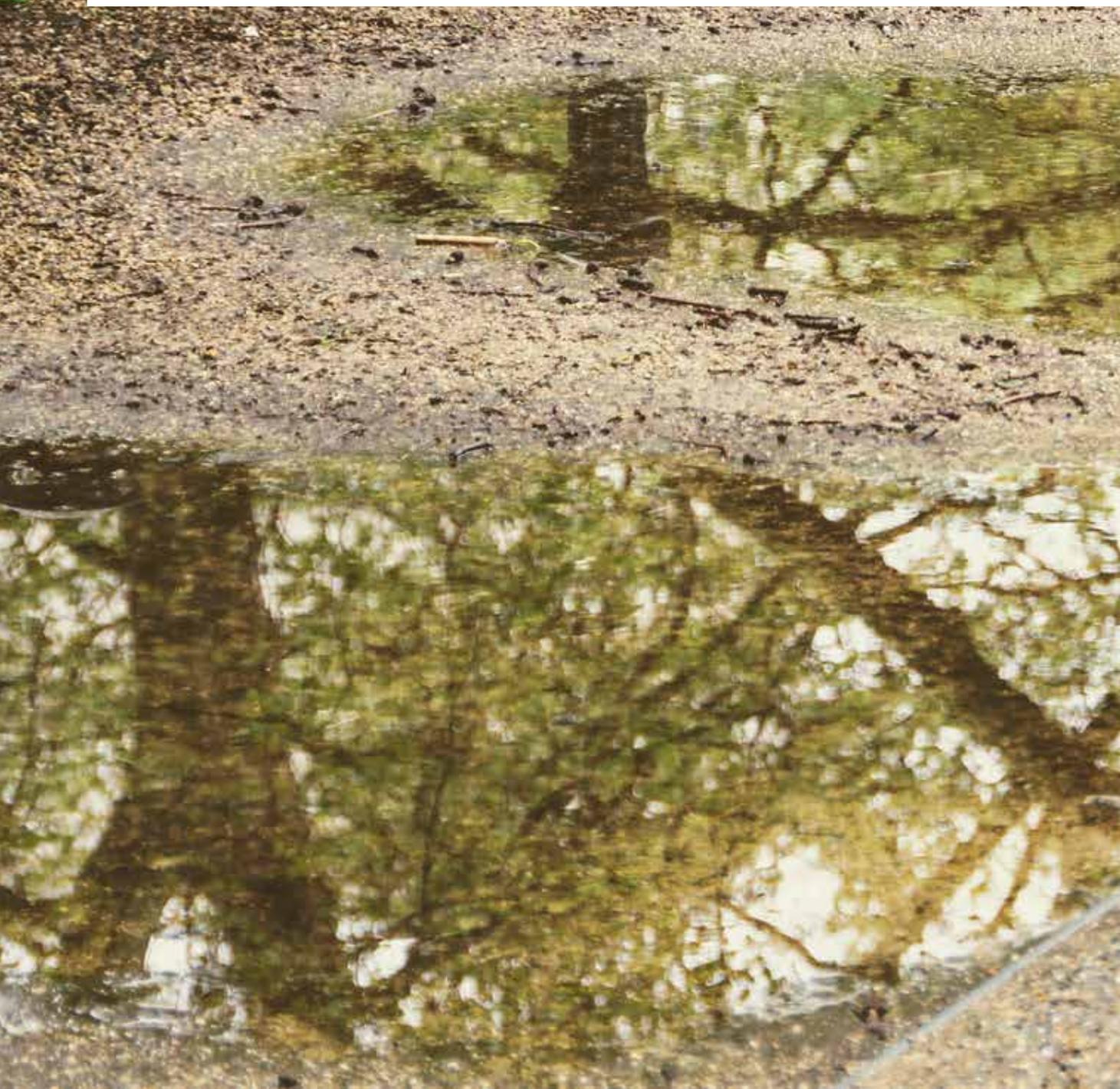

Густ

Калі спрабуеш на смак, не думай пра тое, што лічыцца смачным.

Лао-Цзы

Сляпы лес

Густ — гэта, у першую чаргу, уменне бачыць прыгожае. Здольнасць (а)ца-ніць прыгажосць — у людзях, рэчах, гісторыях... **Ori and the Blind Forest** (англ. Оры і Сляпы Лес) — платформер, распрацаваны Moon Studios у 2015 годзе, казка дзіўнай прыгажосці. Мы гуляем за Оры, асірацелага ляснога духа, і яго эфемернага кампаньёна Сейн. Цемра ахінула родны лес Оры: цёмны дух забраў сэрца Дрэва Жыцця, і чароўны лес пачаў вянуць. Забруджваецца вада, дрэвы не квітнеюць, усё навокал памірае і абрастае шыпамі. Разам з Сейнам, які ведае, чым дапамагчы лесу, Оры адпраўляецца ў падарожжа, каб вылечыць родны кут ад цемры і гнілі.

Застаючыся займальнай гульні, *Ori and the Blind Forest* распавядае кранальную гісторыю, здольную расчуліць да слёз. Пяшчотная, амаль заспакаяльная, Ori — пасланне, поўнае любові да прыроды і навакольнага асяроддзя. Любові да жыцця і да дзён, што нясуць радасныя клопаты.

Музычнае суправаджэнне гульні настройвае на адпаведны лад і арганічна дапаўняе карцінку чароўнага лесу. Літаральна кожную гадзіну Оры авалодвае новымі навыкамі. Досыць прамалінейны гульнівы працэс не дакучае, толькі зацягвае гульца ў атмасферны свет Сляпога Лесу. Зацягвае да такой ступені, што з ім потым не хочацца развітвацца: ён, нібы калыханка пасля цяжкага восеньскага дня, супакойвае, закалыхвае і проста дзівіць сваёй шчырай прыгажосцю ўручную прамалюваных лакацый — меланхалічных, сакавітых, сардэчных.

Ori and the Blind Forest — такая гульня, якая, магчыма, не ўзбударажыць мозгаўзрывальнымі сюжэтнымі паваротамі ці складанымі адносінамі паміж персанажамі, але яна пакідае пасля сябе прыемнае адчуванне насычанасці. Задавальненя. Усё на сваім месцы: і гісторыя, расказаная самім Дрэвам Жыцця, і геймплэй, які можа спадабацца нават тым, хто не любіць платформеры. Гэтая гульня зроблена з сэрцам. І з вялікім густам.

Пашпацыруем па Слуцку?

Пісаць пра родны горад складана. Гэта як пераглядаць любімы серыял дзяцінства. І героі ідэалізаваныя, і акцёры не заўжды прафесійныя, і сюжэт не надта захоплівае. Але, ведаеце, гэта не перашкаджае любіць яго нават больш. І серыял, і месца нараджэння.

Я з'явілася на свет у Салігорску, але лічу сябе случчанкай. Зараз прыезджаю з вучобы ў Мінску, і... захапляюся прыгажосцю маленькага горада. Здаецца, нічога асаблівага. Але і зеляніны больш, і будынкі ніжэйшыя, і ліхтары ярчэй свецяць. Сказала б, што Слуцк ёсць за што любіць, але ж раблю гэта не за, а насуперак.

Вось першая гімназія. Будынку каля двухсот гадоў, установе — больш за 400. У гэтых сценах вучыўся Косберг, што канструяваў апошнюю ступень ракеты. Так, без яго Гагарын у космас не паляцеў бы. А вось гэты другі паверх чуў «Новую зямлю» Якуба Коласа першы. Адбылося гэта ў кампаніі настаўнікаў, якія сабраліся на курсы паслухаць таленавітага калегу.

У новым будынку мяне чамусь не пазнаюць. Пытаюць, ці маю я права фатаграфіаваць прыгажосць вакол. Новы будынак адрамантавалі ў гэтым годзе, цяпер ён больш падобны да палаца, чым да школы. Пэўна, ёсць нешта сімвалічнае ў тым, што я і ён змяняемца ў знешнасці паралельна.

Іду звычайным шляхам дадому. Дакладней, на прыпынак. Побач горка. Зімой дзеці катаюцца з яе на санках, а вучні — зрэдку — на заплечніках. Усё ж цікавей, чым сядзець на ўроках. Пад гэтай гарой калісь знаходзілі і слуцкі скарб, і нават рэшткі былога замка. Менавіта ў яго сценах Анастасія Слуцкая абараняла горад ад татар. І абараніла!

Цяпер помнік дзяячцы стаіць побач з Домам культуры. Насупраць — яе далёкая сваячка Сафія Слуцкая. Мясцовыя жыхары вераць, што менавіта яна ратуе горад. А я проста дзіўлюся, калі яе парэшткі прывозяць з хросным ходам на радзіму. Не, гэта не рэлігійная прапаганда. Проста ў такія дні горад фізічна насычаны станоўчай энергіяй. Яе немагчыма не адчуць. Прынамсі, мне так здаецца.

Іду далей па набярэжнай, трапляю ў парк. Здаецца, часта тут бываю. Але ж і каруселі з'явіліся, і дзіцячая пляцоўка. Шкада, што не тыя ж, якія былі гадоў пятнаццаць таму. А з іншага боку, якая розніца? Бачу перад вачыма менавіта тыя, даўнія. Дакладней, іх разам з трохгадовай мною на старым фотаздымку.

Зварочваю ў гушчар, бо ведаю; тут схаваны помнік Тарасу Шаўчэнку. У дзяцінстве мяне моцна здзівіў гэты факт. Маўляў, адкуль у такім маленькім беларускім горадзе такія выбітны замежны дзеяч? Загадка вырашылася проста. Яго радзіма — пабрацім з маёй.

Выходжу з парку, пераходжу дарогу. Тут быў краязнаўчы музей. (Гучыць, як выцарапаны на дрэве надпіс «тут быў Пеця»). Цяпер яго рамантуюць. Не, не Пеця — музей. Чаму менавіта тады, калі я хачу наведаць? Нічога, і так пра яго нешта ведаю. У будынку жыў Эдвард Вайніловіч. Чулі імя? Канешне, ён жа выпускнік нашай гімназіі. Жартую! Вы ведаеце яго як заснавальніка Чырвонага касцёла ў Мінску. Я — як чалавека, які зрабіў свае апартаменты штабам Слуцкага збройнага чыну.

Абыходжу каштанавы скверык, накіроўваюся да рынку. На шляху паштовая станцыя. Гляджу — і здаецца, што не паспелі яшчэ прайсці стагоддзі з таго часу, як людзі спыняліся на адпачынаку гэтым двары. Але суседні будынак нішчыць ілюзію. Гэта архіў. Пра яго існаванне чамусь забылася. Пакуль фатаграфую, набліжаецца жанчына, пытае: «Вы гістарычныя пабудовы здымаеце?» У адрозненне ад мяне, яна памятае і без шылды, што бачыць на штодзённым шляху з працы дадому.

Зварочваю да прыпынку. Вочы спыняюцца на чырвоным цагляным замку. Так, замку — мне заўжды так здавалася. Агэта зялёная сетка з маім зрокам можа падацца плюшчом на сценах. І няважна, што гэта кансервавы завод. Для такога прызначэння будынак надта па-гістарычнаму выглядае.

Еду дадому зарана. Яшчэ не абышла і паловы адметных мясцін. І гэта толькі з тых, якія памятаю. Уяўляеце, колькі зможаце даведацца ў Слуцку? Так што не лянуйцеся прыняць маё завуляванае запрашэнне. Тады пабачыце прыгажосць на свае вочы ды пачуеце штосьці цікавейшае за тое, што зараз прачыталі.

Паліна Забела, фота аўтара

Шэрлак Холмс як цукерка: ёсць на любы густ

Ці ведаеце вы, які герой сусветнай мастацкай літаратуры атрымаў рэкордную колькасць экранных увасабленняў? Нават калі не, вы лёгка маглі здагадацца: гэта Шэрлак Холмс — персанаж з серыі дэтэктыўных апавяданняў і апавесцей за аўтарствам сэра Артура Конана Дойла. Першая кінаадаптацыя з'явілася аж у 1900-м годзе, і з таго часу іх колькасць пераваліла за дзвесце. У сусветных маштабах — проста шалёная папулярнасць, і не дзіўна: дэтэктывы пра Шэрлака Холмса былі адной з першых з'яў масавай культуры, якія сталі папулярнымі не толькі на радзіме, але і разышліся па ўсім свеце. Экранізацыі не проста шмат: яны яшчэ і вельмі разнастайныя геаграфічна. І, каб вы не згубіліся, мы зрабілі невялікі гайд па самых вядомых экранізацыях: паспрабуем асэнсаваць шлях, які прайшоў персанаж за сто з лішнім гадоў.

Пачаць вярта з «залатой класікі», вось толькі тут невялікая загвоздка: у кожнай буйной краіны, якая стварала экранізацыі, свая «класіка». У Брытаніі і ЗША розныя серыялы лічацца культавымі, знакавымі і проста «першымі ўдалымі спробамі паказаць прыгоды Шэрлака Холмса на экране», не гаворачы ўжо пра СССР. Дык вось, раз мы з вамі знаходзімся на постсавецкай прасторы, то наша з вамі «класіка» — гэта **серыя фільмаў пра Шэрлака Холмса і доктара Ватсана** з выбітным Васілём Ліванавым у галоўнай ролі.

Усяго выйшла пяць серый (з 1980 па 1986 гг.), плюс, на пачатку нулявых здымачная група не ўтрымалася ад спакусы і скляпала настальгічны серыял «Успаміны пра Шэрлака Холмса», але гэта ўжо іншая, сумная гісторыя для знаўцаў. Чаму

арыгінальны серыял стаў класікай і заслугоўвае увагі? Таму што гэта даволі дакладная экранізацыя, хай і з агаворкай «Створана па матывах». Лаканічная ў пэўным сэнсе: тут няма нічога, акрамя забытых злачынстваў і інтэлігентнага станістага дэтэктыва, які элегантна гэтыя злачынствы раскрывае і за чыім ходам думак цікава назіраць. У гэтым і заключаецца «класічнасць»: у дакладнасці вобразу і ва ўплыве на свой час і на сваю прастору. Савецкі Холмс быў неверагодна папулярны і любімы, ды й да гэтага часу ў яго нямала аматараў. Тое самае можна сказаць, напрыклад, і пра брытанскую класіку з Джэрамі Брэтам у галоўнай ролі, што робіць бессэнсоўнымі спрэчкі на тэму «Якая экранізацыя лепей?»

Вышэй не выпадкова адзначаліся дакладнасць і лаканічнасць класічных экранізацый. Справа ў тым, што Шэрлак Холмс, апроч усяго, адным з першых абзавёўся актыўным фандомам літаральна ў сучасным разуменні. Гэты фандом актыўна пісаў і выдаваў фанацкія гісторыі і ўмудраўся дзейнічаць аўтару на нервы (нават даканаў крыкамі «дай працяг, пішы естчо» і прымусіў-такі вярнуцца да гэтай гісторыі). Таму не дзіўна, што экранізацыі фантворчасці і вольныя фантазіі на тэму сталі здымацца амаль адначасова з «кананічнымі». Так Шэрлак Холмс паспеў пастарэць, памаладзець, ажаніцца, пабываць у мінулым і будучыні, апынуцца падстаўным акцёрам, пабываць жанчынай... Акрамя гэтага, у апошні час стала модна дэканструяваць геніяльнасць персанажа і дадаваць «псіхалагізму» ў вобраз. Часам гэта атрымліваецца цікава, часам не вельмі, але тэндэнцыя агулам такая: пакутуе ад гэтага дэтэктыўны складнік.

Выдатны прыклад — серыял **«Шэрлак» ад BBC**, які выходзіў з 2010 па 2017 гг. Дзеянне перанесена ў умоўны «наш час», але застаецца даволі цесна звязанае з першакрыніцай (напрыклад, амерыканскі серыял «Элементарна», які таксама прапануе сучасную трактоўку, значна менш адарваны ад рэальнасці і прапануе больш сур'ёзныя змены ў адлюстраванні персанажаў і сітуацый, чым «зараз у Шэрлака Холмса ёсць смартфон, а доктар Ватсан стаў блогерам»). І ў выніку «Шэрлак» — гэта гісторыя, у першую чаргу, пра здабыццё сям'і і разважанне, што мы сям'ёй называем, пра псіхалагічныя праблемы і жыццё з імі ў сучасным свеце, а дэтэктыўны складнік пры гэтым дзесьці на задворках.

Серыял атрымаў шмат крытыкі з-за таго, што мясцовы Шэрлак дзейнічае нелогічна і хаатычна, беручы разгадкі злачынстваў літаральна са столі, але на самой справе гэта не мае асаблівага значэння. Ён выглядае пры гэтым пераканаўча — і выдатна, большага не трэба, бо серыял не пра злачынствы і дэдукцыю. Справа ў тым, што за сто з лішнім гадоў з'явілася проста бясконца колькасць дэтэктыўных раманаў, серыялаў, відэагульняў, у тым ліку і даволі добрых, дасціпных і г. д., — і каб сярод іх не згубіцца, сучаснаму Шэрлаку Холмсу трэба прапанаваць глядачу штосьці большае, чым проста добры дэтэктыў.

Напрыклад, стаць асновай для аб'яднання людзей па ўсім свеце. Мала таго, што гэты серыял «глядзелі ўсё» на Захадзе, да 2013 года яго паглядзелі амаль усе і ў нас — і разам з усім светам напружана чакалі трэцяга сезона. А дачакаўшыся, глядзелі яго разам і абмяркоўвалі — таксама разам. Неверагоднае для таго часу адчуванне датычнасці да ўсяго свету, якое ўжо цяпер, праз некалькі год, здаецца чымсьці звычайным.

Шэрлак Холмс ўсё яшчэ можа выклікаць пачуццё датычнасці: напрыклад, асцярогай, што анансаваная трэцяя частка **«Шэрлака Холмса» ад Гая Рычы** апынецца

яшчэ горш за другую. Вось гэтыя фільмы — гэта поўны адрыв ад канону, поўная дэканструкцыя сутнасці персанажа. Каму ў здравым розуме магло прыйсці ў галаву, што Роберт Даўні-малодшы — гэта выдатны кандыдат на ролю чапурыстага станістага дэтэктыва? Навошта наогул выварочваць гісторыю ў крымінальны баявік з фірмовым рычаўскім мантажом і мясарубкай дасціпных дыялогаў?

Аднак, невытлумачальным спосабам, дэканструкцыя працуе. Працуе настолькі, што ў шматлікіх людзей Шэрлак Холмс зараз асацыюецца больш з Жалезным чалавекам, чым з брытанскім інтэлектуалам. Магчыма, гэта не вельмі добра для першакрыніцы. Але, безумоўна, цікава для агульнасусветнай культуры. Паглядзім, што стане з Шэрлакам Холмам яшчэ праз сто экранізацый.

Марыя Свіст

Фелікс Янушкевіч: «Паводзь сябе правільна — будзеш жыць вечна»

У Ракаве немагчыма заблукаць. Завітаўшы ўпершыню, адразу знайшла патрэбны будынак — «Арт-галерэю Янушкевічаў». Праўда, прыехала зарана. Да сустрэчы з Феліксам Язэпавічам заставалася яшчэ гадзіна, таму вырашыла агледзецца. Пакуль захаплялася касцёлам і царквой, мясцовы мужчына папрасіў сфатаграфавачь яго, распавёў, што часта бачыць родную вёску па тэлебачанні. Гэта не дзіўна — улічваючы багатую гісторыю былога прыватнага горада і галоўную знакамітасць — мастака-экскурсавода.

Ведаюць яго ўсе. Пакуль чакала сустрэчы, мінакі раілі, у якія дзверы пагрукаць, каб дакладна адчынілі, прапаноўвалі нумар тэлефона. У хуткім часе прыехалі сам уладальнік галерэі і натоўп дзяцей. Зразумела: будзе весела. І не памылілася.

Феліксу Янушкевічу 64 гады. Ён ходзіць босы па сваім музеі, верыць у магію лічбаў і таямнічую моц валуноў. Распавёў: да іх нельга дакранацца, інакш сіла роду сыдзе ў камень, а род загіне. Таксама мастак верыць, што на галоўнай плошчы краіны павінен стаяць музей. Таму і вырабіў скульптуру Езуса Хрыста, які паказвае рукой у гэтым накрунку і не апусціць яе, пакуль не ўбачыць там дом муз.

Мне не верылася, што гэты малады, гарэзлівы і харызматычны мужчына паспеў пражыць так шмат. Хіба толькі мудрыя думкі, выказаныя ўслых, ды няспынная

плынь цікавых фактаў прымусілі ўспрымаць яго сталым чалавекам. Тым часам Фелікс Язэпавіч наракаў на сучасную моладзь, што страчвае мяжу паміж пакаленнямі, а, адпаведна, і павагу да старэйшых. У яго сям’і дзеці звяртаюцца да бацькоў выключна на «вы».

Галерэю браты Фелікс і Валяр’ян адкрылі больш за дзесяць гадоў таму. Але яе прататып узнік значна раней. Калі Феліксу было гадоў 10, бацька Язэп набыў невялікую хатку ў Ракаве. Ён быў цырульнікам і планаваў працаваць там на пенсіі. Пасля хатку дабудавалі, і на сценцы ў пакоі хлапцоў пачалі «выстаўляцца» іх творы. З гэтага пачаўся музей. Цяпер ён займае тры двухпавярховыя будынкі і працягвае павялічвацца. Зараз Янушкевічы будуць вялікую студыю з гукаізаляцыяй для заняткаў музыкай. Навошта? Сын і дачка Фелікса граюць на фартэпіяна і флейце адпаведна, прычым для наведвальнікаў таксама. Яны зайгралі для нас паланэз Агінскага, пэўна, у 1909-ы раз — менавіта на такіх нумары перфоманс мы трапілі.

Перфоманс — самае дакладнае вызначэнне таго, што адбывалася на працягу дзвюх гадзін. За гэты час Фелікс Язэпавіч па-акцёрску таленавіта распавёў столькі цікавых фактаў, што хапіла б на цэлую кнігу. Баюся ўявіць, колькі ведаў засталася па-за яго аповедам. На першы погляд не звязаную паміж сабой інфармацыю знітвала сувязь з Ракавам. Менавіта тут ўпершыню на беларускай зямлі з’явілася Маці Божая. Яна паўстала перад сляпым ад нараджэння, што страціў арыенціры ў лесе, сказала памыць вочы вадой з-пад яе ног — і чалавек стаў бачыць. Цяпер у тое месца прыязджаюць з усёй краіны і, як сумна смяяўся Фелікс Язэпавіч, вараць суп на святой вадзе. Колькасць мікробаў перавышае норму ў 280 разоў, але яна не псуецца гадамі.

У такім фенаменальным горадзе нарадзілася і Чорная дама. Не, не Барбара Радзівіл. Тая нават не прыязджала ў Нясвіжскі замак. На думку Фелікса Янушкевіча, знакаміты прывід — гэта душа Ганны Сангушкі Радзівіл. У 16 гадоў цётка запрасіла яе ў Нясвіж. Яе сын «загуляў», і жанчына не прыдумала лепшага выйсця, акрамя як спыніць царкоўную службу і абвясціць вяселле Ганны са стрыечным братам. Пры чым тут Чорная дама? Дзяўчына нарадзіла 15 дзяцей, пахавала 11 з іх — і мужа таксама. Пасля яго смерці жалобны строй ракаўчанка не здымала. Але выбітная яна не з гэтай прычыны. Менавіта дзякуючы жонцы Караля Станіслава мы ведаем шмат пра род Радзівілаў. Калі ўладальніца здала маенткі ў арэнду іўдзеям, варшаўскі сойм сабраўся абмеркаваць яе дзеянні. Менавіта таму ў дакументах захаваўся падрабязны вопіс усіх палацаў і замкаў знакамітага роду.

Ракаў праславілі таксама Янка Купала і Сяргей Пясецкі. Бацькі працавалі на мясцовым бровары перад нараджэннем будучага народнага паэта. Другі ж прысвяціў гораду раман «Каханак Вялікай Мядзведзіцы» на 500 старонак. Нават пра Мінск такія вялікія творы не пішуць! Гадоў 30 таму Фелікс Язэпавіч пераклаў твор на беларускую і выдаў. Па-мойму, выдатны прыклад шматбаковасці таленту Янушкевіча. Сам жа мастак на гэты конт раскажаў гісторыю. Скульптар, брат Валяр’ян, быў упэўнены, што не паспее дарабіць кампазіцыю для Магілёўскага касцёла за тыдзень. Фелікс жа здолеў за майскія выходныя. «Мастацтва — гэта думка, — лічыць ён, — яна значна шырэйшая за жывапіс ці скульптуру».

Дзіўна, але таленавіты экскурсавод яшчэ і напраўду сціплы. Забыў распавесці, хто аўтар карцін і фрэсак, пра якія мы слухалі гадзіну. Пасля рэмаркі, што іх намаляваў не хто іншы, як Фелікс Янушкевіч, працягнулі разглядаць экспанаты.

Вось ровар двухсотгадовай даўніны. Адно вялікае кола рухала два маленькія. Але гэта не ўсё. Клапатлівы бацька прыладзіў да яго амартызатар, каб дзіцёнак мог «ганяць» па бруку. Побач ляжала вялізная драўляная дубінка. Па-нашаму — даўбешка, і прызначэнне ў яе адпавядала назве. Пасля паказаў яшчэ адну тэхналогію, якая ўражвае. Просты вялікі кош закрываўся дзвюма крышкамі, зачыняўся на замок і падвешваўся да столі. Так вяндліну захоўвалі дзесяцігоддзямі. У чым сакрэт? Туды ссыпалі зерне, што перашкаджала распаду бялка.

Творца праверыў нашу кемлівасць. Міні-тэсты правалілі і хлопцы, і дзяўчаты. Не здагадаліся, што вялізная драўляная ёмістасць патрэбная, каб пячы велікоднаыя булкі, а лязо, прымацаванае да дошкі — каб драбніць тытунь-самасад. Затое мы зразумелі прызначэнне званочкаў, якімі аздаблялі вясельныя павозкі. У іх сакрэт шчаслівых шлюбаў нашых продкаў. Па-першае, на заручыны хлопец прыязджаў да дзяўчыны пад гучны звон, не маючы шанцаў не ўразіць яе. Па-другое, 30–40 коней з такімі «ўпрыгожаннямі» і стрэламі з вінтовак дакладна адганялі ад маладзёнаў сурокі і насланне.

Далей шчасце сям'і абаранялі тагачасныя законы. На шылдах дамоў пазначалі не толькі іх нумары і назвы вуліц, але і імёны гаспадароў. Калі муж з жонкай сварыліся і ў іх раптам заканчвалася нарматыўная лексіка, міліцыянт ведаў, каму выпісваць штраф. Плацілі адразу, інакш сума павялічвалася ўдвая. Спадар Янушкевіч патлумачыў, чаму гэта справядліва: «Выкарыстоўваць лаянку — асалода, а за кожную асалоду трэба плаціць».

Ад гістарычных экспанатаў зноў вярнуліся да твораў мастака. Заўважыла на сцяне партрэт Францыска Скарыны, а побач — Якуба Коласа. Фелікс Язэпавіч здзівіў: першы твор — аўтапартрэт, для другога пазіраваў брат Валяр'ян.

Здавалася б, куды мацней ураджаць, але экскурсавод здольны на гэта. У 1981-ым годзе ён намалюваў ксяндза Уладзіслава Чарняўскага. Так, менавіта ў той час, калі Хрушчоў абяцаў паказаць апошняга папа па тэлебачанні, а ў Беларусі засталася ўсяго 15 каталіцкіх святароў. Гэты ж быў адзіны, што вярнуўся ў СССР з-за мяжы. Ён прыехаў пасля Другога ватыканскага сабору ў 1965-м, на якім дазволілі перакладаць Біблію на нацыянальныя мовы. Як думаеце, што ён зрабіў пасля? Канешне, пераклад Кнігі кніг на сучасную беларускую, якім карыстаюцца на службах і сёння.

Побач з Феліксам Язэпавічам сядзеў цікаўны хлопчык. На працягу экскурсіі ён задаваў шмат пытанняў, але мне запомнілася адно: «Как вы оцениваете своё состояние?» — «Самае дарагое — гэта людзі, запомні. А на матэрыю не звяртай увагу. Будзеш сябе правільна паводзіць — і будзеш жыць вечна, і твае дзеці будуць жыць вечна». Пацвердзіў мастак свае словы адзіным могільнікам, які абараняецца дзяржавай. Запіс: «Дар'я Шаўкова (1748–1898)». Жанчына пабачыла тры падзелы Рэчы Паспалітай, паўстанні Тадэвуша Касцюшкі і Кастуся Каліноўскага і Першы з'езд сацыялістаў у Мінску. Пэўна, атрымалася ў яе гэта, бо не ела нічога з крамы ды жыла па законах продкаў. Нешта мне падказвае, што мастак бярэ яе жыццё за ўзор.

На развітанне пакінулі ўдзячныя водгукі ў восьмай кнізе з такім прызначэннем. Фелікс Язэпавіч паабяцаў сустрэць нас на тым жа месцы праз 50 гадоў. Тады яму будзе 114 гадоў. Але ў мяне няма сумневаў, што гэта здарыцца. У «Арт-галерэі Янушкевічаў» і ў яе аптымістычным уладальніку мінулае і сучаснае спалучаюцца настолькі натуральна, быццам зніталіся, сталі адным цэлым. Мабыць, гэта і ёсць вечнасць. А калі так, то ёй нішто не перашкодзіць.

Паліна Забела, фота аўтара

Барэц Андрэй Хадасевіч: «Маці сустракае так, быццам з вайны вярнуўся»

У свае 16 гадоў Андрэй — пераможца рэспубліканскага турніру па панкратыёне. На яго рахунку не адзін выйграны бой — і гэта толькі пачатак спартыўнай кар'еры. Пра «мастацтва перамагаць», трэніроўкі і будучыя планы Андрэй Хадасевіч распавядае ў інтэрв'ю.

— **Як ты ўпершыню трапіў у залу?**

— Мяне запрасілі сябры. Спачатку шукаў нагоды адмовіцца, але пазней спадабалася. У першай зале займаўся цяжкай атлетыкай, а потым паступова перайшоў да адзінаборстваў. Верагодна, змяніліся інтарэсы, хацелася чагосьці новага і з адрэналінам. Так і прыйшоў у MMA (Mixed Martial Arts — змяшаныя баявыя мастацтвы). Памятаю свой першы бой. Тады эмоцыі зашкальвалі, маральна было цяжка. Нягледзячы на моцнае хваляванне, я выйграў.

— Што адрознівае ММА ад іншых адзінаборстваў?

— У гэтым спорце больш магчымасцей, каб рэалізаваць сябе. ММА — гэта баявое мастацтва, у якім спалучаюцца розныя тэхнікі. Тут мінімум правілаў, таму ММА сталі называць «крывавай бойняй». Гадоў пяць таму былі ўведзеныя дадатковыя забароны: нельга тыкаць у вочы, біць локцем, досыць шмат недазволенаў удараў.

— Ці атрымліваецца сумяшчаць вучобу з трэніроўкамі?

— Я займаюся шэсць разоў на тыдзень па некалькі гадзін. Увесь вольны час аддаю трэніроўкам. Вучуся па профілі «англійская і матэматыка», займаюся дадаткова. Хачу быць спартыўным урачом. Яшчэ думаў стаць трэнерам. У любым выпадку, адукацыя заўсёды патрэбная, бо ніколі не ведаеш, калі і якую траўму ты можаш атрымаць.

— Складваецца часам стэрэатып з разраду «Сіла ёсць — розуму не трэба». Што думаеш з гэтай нагоды?

— Нельга так лічыць, таму што ў спорце задзейнічаны інтэлект. Трэба думаць, як правільна падрыхтавацца, раскрыць суперніка. Можна выйграць за кошт тактыкі, хуткасці, а не толькі дзякуючы сіле.

— Калі бой прайграны, як ты рэагуеш?

— Любое паражэнне робіць нас мацнейшымі. Дзякуючы паразам можна перагледзець сваю тактыку, выправіць памылкі. Калі я першы раз прайграў, для мяне гэта не было ўдарам. Я зразумеў, дзе пралічыўся, і на наступную трэніроўку прыйшоў поўны сіл і энергіі, таму што жаданне перамагчы толькі вырасла. У ММА прыходзяць людзі моцныя духам, яны не могуць кінуць трэніроўкі. У іх адно выйсце: працаваць над сабой.

— Як навучыцца мастацтву перамагаць?

— Для пачатку зразумець, ці хочаш ты перамагчы. Патрэбны ўнутраны запал, агонь у вачах, жаданне. Усё гэта прыходзіць з вопытам. А агулам ёсць стандартныя правілы: хадзіць на трэніроўкі, прытрымлівацца рэжыму, правільна харчавацца. У выніку бой пакажа, хто больш часу правёў у зале.

— Наколькі траўматычны гэты від спорту?

— Траўмы бываюць часта. У мяне ўжо цэлы набор: праблемы са спінай, чэрапна-мазгавая і шмат іншага. У некаторых бываюць пераломы носа, часта баляць калені і локці.

— Як адрэагавалі бацькі на такое незвычайнае захапленне?

— Калі я прыходжу з трэніроўкі, мама сустракае мяне так, быццам я з вайны вяртаюся. Яны спадзяваліся, што гэта часовы занятак і хутка я страчу да яго цікавасць. Мае бацькі абсалютна не спартыўныя людзі, і ў іх не было ўяўлення, што такое траўма.

— Барэц Буйвайсар Сатыеў казаў: «Калі табе падымаюць руку як пераможцу — усё гэта глупства. Толькі я сам разумею, наколькі я выклаўся, наколькі адпрацаваў і наколькі перамог». А ў цябе ёсць такое ўсведамленне? Ты самакрытычны?

— Нават калі бой выйграны, яго ўсё роўна трэба аналізаваць. Мы заўсёды просім запісваць на камеру, каб паглядзець, што можна было б зрабіць інакш. Люблю паўноўваць баі праз некаторы час. Гэта цікава і карысна для далейшага развіцця.

— Ты чалавек, які дасягае мэты?

— Калі я нечага захачу, то буду ісці да апошняга, нягледзячы на ўсе перашкоды, якія будуць у мяне на шляху. Хай спатыкнуўся, але ўстаў і пайшоў далей.

Буслы

Трыялет

Пралятаюць буслы над ракою,
У аблоках свабоду гукаюць,
Ля вады сваю долю шукаюць.
Пралятаюць буслы над ракою...

Быццам увасабленне спакою,
У блакіт цішыню адпускаюць.
Пралятаюць буслы над ракою,
У аблоках свабоду гукаюць.

Анастасія Цішкова,
гімназія г. Барані,
Аршанскі раён, Віцебская
вобласць.

Мая мама

Чароўныя цуды здараюцца,
Бяда не здаецца бядой
І сонца ярчэй усміхаецца,
Калі мая мама са мной.
Ніхто так, як мама, не можа
Любіць, суцяшаць, шкадаваць.
Ніхто не ўмее так слухаць,
Казаць, калыханку спяваць.
Усюды яна паспявае,
Для кожнага знойдзе свой час.
І што б ні рабіла, заўсёды
Усе яе думкі пра нас.
Я веру ёй і не баюся,
Я смела пакрочу ў свет.
Матуля, як Божая Маці,
Мяне абароніць ад бед.

Дар'я Карповіч,
Поразаўская сярэдняя школа
Свіслацкага раёна Гродзенскай
вобласці

1.
Вопратка цэтлікамі наверх,
Чорная котка на ланцугу.
Спім усе галовамі да дзвярэй.
Я так спаць не магу...

Гузік сарваны глядзіцца ў ноч —
Поўня пакінула паліто.
Рванымі ніткамі дробны дождж
Рэжа яе святло.

Люстра аскепкі замест шпалер
Свой адбіваюць узор жыцця:
Тысячы дробных малюнкаў сцен —
Прыклад для забыцця.

Вопратка цэтлікамі наверх,
Котка чарнее на ланцугу,
Спім, а ў пакоі няма дзвярэй —
Раптам і не засну...

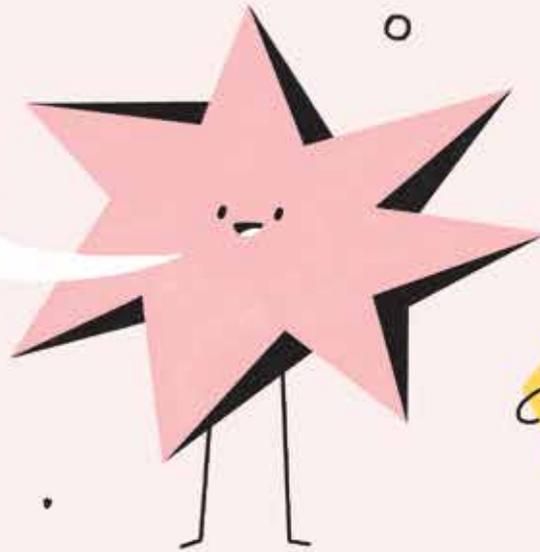
2.
Мне лёс варажылі ў разбітым люстры,
А там — пуста.

Кацярына Тарасава

Што такде цуст?

MOLLEAGLOU

Часам можна пачуць:
«ён з густамі апрагнуты»,
«у яе тонкі музичны цуст»,
«у іх добры цуст у прозе»

ТАК, ТОЛЬКІ УЧОРА
МНЕ ГЭТА СКАЗАЛІ

Гаворка ідзе пра
эстэтычны цуст

Гэта здольнасць
меркаваць аб прыгожым

Імануіл Кант
нямецкі філосаф

Мы ўсе вольныя выбіраць, што нам падабаецца,
у нас розныя меркаванні пра рэчы —
у гэтым выяўляецца цуст

З УСІХ КВЕТАК
МНЕ БОЛЬШ ЗА УСЕ
ПАДАБАЮЦА РУНЫ
З-ЗА ІХ ВЕЛІЧНАСЦІ

А МНЕ — ХРЬВАНТЭМЫ,
ТАМУ ШТО ЯНЫ
ВЫКЛІКАЮЦЬ РАДАСЦЬ

Адчувальнасць да
натуральнай прыроды - прыроджаная

Але ў свеце, дзе
шмат чаго ствараецца людзьмі,
важна развіваць свой уст

Жан-Жак Русо
французскі філосаф

як развіць уст

ПЕРШЫЯ КРОКІ

1. ЧЫТАЦЬ МАСТАЦКУЮ ЛІТАРАТУРУ

2. ХАДЗІЦЬ У ТЭАТРЫ

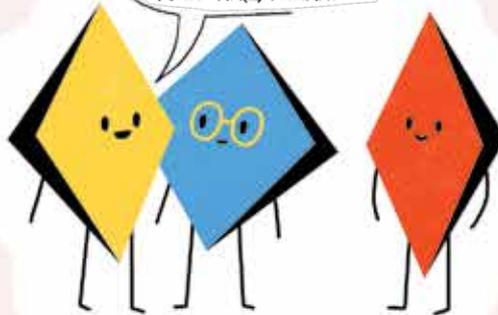

3. НАВЕДВАЦЬ ВЫСТАВЫ КЛАСІННЫХ І
СУЧАСНЫХ МАСТАКОУ І МАСТАЧАК

пагаворым пра паэзію
Ларыскі Геніюш

ЯК ВАМ НОВЫ ФІЛЬМ
УЖА АНДЖЭСАНА?

4. ДАЛУЧАЦЦА ДА МЕРАПРЫЕМСТВАУ,
ПРЫСВЕЧАНых МАСТАЦТВУ

5. АБМЯРКОЎВАЦЬ З ІНШЫМІ ТОЕ,
ШТО ПРЫМУЎАЕ БІЦЦА СЭРЦА ЧАСЦЕЙ

Казка пра Шчасце

Аднойчы далёка-далёка за лясамі, горама і рэкамі высока-высока ў небе нарадзілася Шчасце.

Нарадзілася яно на вечаровым воблаку, акурат пад сузор'ем Вялікай Мядзведзіцы. Выглядала нованароджанае Шчасце як згустак залацістага святла з ручкамі, ножкамі, цікаўнымі вочкамі і, вядома, шчаслівай усмешкай. Нягледзячы на сваё вялікае прызначэнне, маленькае Шчасце было такое самае, як і ўсе немаўляты: вясёлае, шчырае і наіўнае. Маленькае Шчасце задрала галаву і ўбачыла зоркі. Такія велічныя, таямнічыя, халодныя і чароўныя, яны вабілі Шчасце да сябе. Але яно ні на секунду не забывалася пра свой абавязак і, адарваўшы погляд ад зорак, падышло да края воблака. Шчасце пацерла носік, чыхнула, пазяхнула, заўсміхалася і зрабіла крок наперад. У тое ж імгненне яно перакулілася праз сябе і паляцела ўніз, на сустрэчу прыгодам.

Шчасце лёгка лунала ў паветры, павольна апускаючыся на зямлю. Яно свядома запавольвала свой палёт, каб разгледзець усё навокал. Магчыма, звычайны чалавек і засумаваў бы, але шчасце і нуда — паняцці несумяшчальныя! І Шчасце сапраўды не нудзілася ні секунды. Яно глядзела на ўсё шырока расплюшчанымі вачыма, поўнымі захаплення, і час ад часу залівалася звонкім смехам.

Як ні імкнулася шчасце замарудзіць лёт, зямля набліжалася. Але гэты залацісты камячок толькі нецярпліва паціраў ручкі. Вось-вось адбудзецца тое, дзеля чаго яно было народжанае! Яму трэба знайсці свайго Чалавека і трывала ўвайсці ў яго жыццё. Заданне даволі цяжкае, а людзі часам самі яго ўскладняюць. Так што няма чаго дзівіцца малой колькасці шчаслівых на гэтай планеце. Аднак не думайце, што такіх камячкоў шчасця мала. Не, іх роўна столькі, колькі павінна быць, і нараджаюцца яны менавіта тады, калі гэта трэба. І паверце, з усёй сілы шукаюць свайго гаспадара.

Вось і гэтае Шчасце было поўнае запалу і верыла, што знойдзе патрэбнага Чалавека даволі хутка. Лётала па горадзе, круцілася, аглядалася. Да вечара, зрэшты, яно амаль перастала круціцца. Усё выявілася зусім не так, як яно сабе ўяўляла. Расчараванае, Шчасце села на карніз высокай хаты, звесіла ножкі і паглядзела на зоркі.

«Чаму ўсё так цяжка?» — уздыхала яно, кідаючы сумныя позіркы на людзей. — «Вечна некуды ідуць, спяшаюцца, глядзяць наперад ці ўніз. Яны нават не заўважаюць мяне!» — на гэтай фразе Шчасце гаротна пляснула ручкамі.

«Я ж проста хачу змяніць іх жыццё», — з вачэй нашага знаёмага каціліся слёзы.

«Мррр, заплаканае Шчасце?» — на залацісты камячок глядзелі два зялёныя агеньчыкі. Ад спалоху ўсе сумныя думкі імгненна выляцелі ў Шчасця з галавы. «Дзіўнае спалучэнне», — з цемры вынырнуў чорны кот. Шчасце ўздыхнула з палёгкай.

— Не хочаш пагаварыць?

Кот ляніва ўлёгся каля Шчасця і з пытаннем паглядзеў на яго. Шчасце ўспомніла пра свае смуткі і крыўды, і вочкі, якія паспелі было высахнуць, зноў напоўніліся слязьмі. Расчараванне і крыўда выдзіраліся са Шчасця блытанымі фразамі.

— Я ж... Хачу дапамагчы... А яны... Праходзяць міма, быццам мяне зусім не існуе! Няўжо... Няўжо не патрэбнае шчасце?

І яно зноў залілося слязьмі. Кот моўчкі слухаў, і ў яго смарагдавых вачах свяцілася непадробленая спагада.

— Тут усё не так проста, — павольна пачаў ён. — Шчасце людзям патрэбнае, але ці разумеюць яны, што гэта такое насамрэч? Людзі хочуць шчасця, але праходзяць міма яго. Няўжо грошы, кар'ера, моднае адзенне і тэлефон апошняй мадэлі могуць зрабіць шчаслівымі? Дурні! Яны не жывуць, яны існуюць, — Кот пагардліва чмыхнуў. — А вось тое, што сапраўды прыносіць шчасце — шчырая ўсмешка, добрая кніга, гутарка з сябрам і цёплыя абдымкі — ад іх яны бягуць, як кот ад пыласоса. Іх жыццё праходзіць у сталых пошуках Шчасця, хоць яно многія гады можа чакаць іх на адлегласці выцягнутай рукі. Бяры, на здароўе! Але не, у іх жа «няма часу»! — Кот ізноў чмыхнуў. — Любімая фраза маіх гаспадароў! Дзіўна паўтараць пра нястачу часу і марнаваць жыццё...

Кот замоўк. Ён сказаў усё, што хацеў, і на даху запанавала цішыня. Шчасце глядзела ўніз, на мноства агеньчыкаў. Але думкі яго былі далёка. Раптам яно падхапілася: — Дзякуй табе!

Моцна абняўшы сябра, камячок святла рынуўся ўніз. Зараз ён ведаў, што рабіць. Гарадскі парк — вось канчатковая мэта! Падхопленнае плынню ветру, Шчасце ляцела ў патрэбны бок і зноў залівіста смяялася.

А ўвогуле, няма дзіва ў тым, што Шчасце выбрала менавіта гарадскі парк. Дрэвы, кветкі, мяккі водар квітнеючага бэзу, звонкія пошчакі птушак і шчаслівы смех людзей, якія тут паўсюль. Так, гэта выдатнае месца, каб знайсці таго, хто мае патрэбу ў шчасці і ўмее яго шанаваць. Наш знаёмы прыладзіўся на кусце бэзу і, учапіўшыся сваімі ручанятамі за галінку, агледзеў людзей. Яго крыху расчаравала, што амаль у кожнага быў патаемны камячок. Але гэта толькі на імгненне азмрочыла настрой нашага маленькага сябра. Адарваўшы погляд ад закаханай пары, Шчасце натыкнулася на вялікія чыстыя блакітныя вочы. Яны былі поўныя надзеі і смутку і глядзелі праз Шчасце — на Палярную зорку.

Шчасце ўсхвалявана пацерла ручкі. Усё сышлося на гэтых нябесна-блакітных сумных вачах. Адзін скок — і Шчасце на плячы ў іх уладальніцы, маленькай і сумнай дзяўчынкі. Нядаўна яна страціла бацькоў у аўтакатастрофе. З той пары дзяўчынка стала глядзела на неба, спадзеючыся разгледзець сярод блакіту родныя і любыя твары. Імгненне — і, нібы па ўзмаху чароўнай палачкі, малютка ўсміхнулася. Нясмелай усмешкай, упершыню за доўгі час. Яе кароткія кучаравінкі заказыталі Шчасце, і яно засмяялася, засмяялася залівіста і звонка, як умеюць толькі Шчасці. Услед за ім хіхікнула і дзяўчынка. Яна зноў узняла вочкі да неба, і раптам ёй пачуўся мамчын голас: «Не журыся. Я заўсёды з табой».

Вочы дзяўчынкі напоўніліся слязьмі, але, у той жа час, яны здаваліся спакойнымі і шчаслівымі. Змахнуўшы салёныя кроплі з вачэй, малая ўсміхнулася зоркам: «Я таксама люблю цябе, мама...»

Чаравічкі

Жыў-быў хлопчык. Звалі яго Міколка. Нядаўна мама купіла яму новыя чаравічкі. Міколка кожны дзень апранаў іх. Чаравічкі павінны былі радавацца гэтаму, але яны былі сумныя. Дрэнна ім жылося, бо хлопчык не шанаваў іх: не мыў, не чысціў і кідаў, дзе толькі мог. Не ведалі чаравічкі, што ім і рабіць.

Параіліся ды і вырашылі адвесці Міколку на абутковую фабрыку, каб ён паглядзеў, колькі патрэбна працы на стварэнне такіх цудоўных чаравічкоў. Сказана — зроблена. На наступны дзень павялі чаравічкі Міколку на фабрыку, каб ён паглядзеў, як боцікі з'яўляюцца.

Фабрыка была вялізная, і Міколка быў уражаны. Ён вельмі здзівіўся таму, колькі чалавек і машын патрэбна, каб чаравічкі зрабіць. Потым да іх падышлі такія ж і іншыя боцікі. Яны былі рознага колеру, памеру, узросту. Усе былі рады бачыць сваіх братоў тут. Кожны пытаў, як живеца чаравічкам на свеце. А яшчэ ўсе з цікавасцю паглядалі на Міколку. Уздыхнулі сумна чаравічкі, але нічога не казалі. Не хацелі яны скардзіцца на свайго гаспадара. Хлопчык стаяў разгублены: сорамна яму стала за свае адносіны да абутку.

З тых пор Міколка заўсёды шкадаваў свае чаравічкі, бо ён убачыў, колькі патрэбна працы, каб стварыць такія цудоўны абутак.

Імя для дачушкі

Жыла-была зіма. Напярэдадні Новага году нарадзілася ў яе дачушка. Дума-ладумала Зіма, але ніяк не магла прыдумаць ёй імя. Зіма ўсім расказвала пра нараджэнне зімовай дзяўчынкі і пытала, як яе назваць. Але ніхто не мог ёй дапамагчы. Засумавала Зіма. Вырашыла ісці да Дзеда Мароза — прасіць дапамогі. А ён ёй і адказвае:

— Не магу дапамагчы. Няма часу. Да Новага году рыхтуюся.

А час ідзе, дачушка расце. Прыбегла яна аднойчы да матулі і кажа:

— Мамачка, Вецер вельмі добры. Ён усім дапамагае. Я сказала яму, што мне хочацца танцаваць, і ён мяне навучыў. Вось паглядзі! — і закружылася дзяўчынка так прыгожа, што аж іскрылася і пералівалася на сонцы — вачэй не адвесці.

— Дачушка, ты вельмі прыгожа танцуеш, — пахваліла дачку Зіма.

— Мамачка, чаму ты такая сумная? На свеце ж так весела! Ты, мабыць, стамілася, рыхтуючыся да Новага году. Адпачні, а я буду танцаваць, — і паляцела дачушка далей, да сваіх сябровак.

У гэты час ляцеў Вецер, закружыў дзяўчынак ў карагодзе, а тыя смяяліся, аж чуўся іх свіст-шум, які падхопліваў Вецер і нёс далей: «Сссннээээхххххх».

— Снеег...Снееж...Сняжынка! — радасна закрычала Зіма. — Маю дачушку завуць Сняжынка!

Вось так і назвала Зіма сваю дачушку. З добрым настроем сустракалі яны Новы год.

Дар'я Юрковіч, 7 клас, в. Здзітава, Бярозаўскі раён, Брэсцкая вобласць

Алёна Беланожка

Месяц чакае гасцей

(заканчэнне. Пачатак ў № 4/2018)

А сёмай гадзіне вечара «Пультары» сабраліся каля кватэры, дзе жыў Чарноў. Саша націснуў на кнопку званка.

— Прывітанне, «Пультары»! — здзіўлена сказаў настаўнік, калі адчыніў дзверы.

— Добры вечар, Андрэй Мікалаевіч! — дружна казалі юныя астраномы.

— Сёння нейкае свята?

— Сёння ж запуск «Федэрацыі»! — сказала Маша. — Мы дамаўляліся глядзець яго разам!

— Да таго ж, за апошнія дні наш клуб павялічыўся адразу ўдвая! Гэта таксама важная падзея! — дадала Таня.

— Так, у нас адразу чатыры новыя астраномы: Сева, Паша, Соня і Ракета! — сказаў Саша і падняў уверх кашэчную пераноску, у якой з гонарам сядзела чорная котачка з разумнымі вачамі.

— Ракета? Як яна ў вас апынулася? — спытаў Андрэй Мікалаевіч.

— Выпадкова да нас прыбілася, — адказаў Пашка. — Мы вырашылі, што нашаму клубу патрэбны талісман. І цяпер Ракета — частка каманды!

— Што ж, уваходзьце ў маю хароміну!

«Пультары» увайшлі ў кватэру Чарнова. Праз пятнаццаць хвілін торт быў нарэзаны, вазы з печывам, цукеркамі і фруктамі расстаўленыя на сталі. Усе занялі месцы за сталом. Чарноў уключыў тэлевізар. У прамым эфіры ішла апошняя падрыхтоўка да запуску «Федэрацыі».

Нарэшце ў пакой увайшла Соня. Яна несла паднос, на якім стаялі кубкі з гарбатай. Па пакоі паплыў салодкі водар суніц з вяршкамі.

— Вельмі люблю гэтую гарбату! Тата прывозіць яе з Кітаю. Паспрабуйце, Андрэй Мікалаевіч! — сказала Соня, паставіўшы перад Чарновым самы вялікі кубак.

Чарноў паспытаў напой і аблізнуўся:

— Вельмі смачна! Давайце ласавацца тортам!

«Пульсары» з радасцю пацягнуліся за пачастункамі. Кавалачак торта дастаўся і Ракеце: яна вуркатала, злізвала са сподачка вяршкі і задаволена жмурылася.

Праз пару хвілін Чарноў пачаў кляваць носам.

— Вы толькі паслухайце, якую музыку я знайшоў учора на адным сайце! Гэта проста космас! — сказаў Назар.

Ён паставіў на стол перасоўныя калонкі і ўключыў плэер у тэлефоне. З калонак палілася спакойная электронная музыка. Разамлелы Чарноў апусціў галаву і засапеў.

— Спіць! — прашаптала Соня.

— Я выбраў найлепшы прэпарат з усіх, — сказаў Назар.

— Давайце шукаць! Робім усё вельмі хутка і ціха! — прашаптаў Саша. — Шукайце ў кнігах, іх тут нямнога!

«Пульсары» пачалі гартаць часопісы і кнігі, якія стаялі на паліцах і ляжалі на журнальным століку.

— Здаецца, гэта ён! — радасна сказала Маша.

Яна паказала астатнім аркуш паперы, на якім маленькімі літарамі быў надрукаваны спіс кніг.

— Глядзіце: нумар тры — Канстанцін Цыялкоўскі «Шлях да зорак»!

— Чаго ў ім толькі няма... — сказаў Саша. — Глядзіце: «Тэорыя ракетных рухавікоў», «Ракеты-носьбіты», «Тэхналогія вытворчасці вадкасных ракетных рухавікоў», «Касмічныя апараты», «Касмадрымы»...

— Ён грунтоўна вывучаў гэтую тэму! — дадаў Назар.

— Гэй, глядзіце, што я знайшоў! — сказаў Сева, зазірнуўшы ў скрыню стала.

Усе падышлі бліжэй. Сева вынуў з шуфляды паперы — схемы і чарцяжы. На іх быў касмічны карабель і яго ракета-носьбіт.

— Гэта «Федэрацыя»! — збялела Маша. — Нашто гэта яму?

— Вы толькі паглядзіце! — ускрыкнула Соня.

«Пульсары» азірнуліся. Соня трымала ў руках пашпарт.

— Энжы Блэкмэн. Вось хто ён на самой справе!

Раптам «Пульсары» пачулі, як у дзвярах паварочваецца ключ.

— Хавайцеся! — скамандаваў Саша.

Астраномы разбегліся па кутах кватэры як прусакі: нехта забраўся ў шафу, нехта пад ложак і за фатэль. Вусатая Ракета забілася пад камоду.

У кватэру ўвайшла Кіра. Асцярожна, на дыбачках, яна прайшла ў пакой. Ubачыўшы Чарнова, які спаў, а на стале сярод кубкаў і сподачкаў — чарцяжы «Федэрацыі» і спіс кніг, яна схавала паперы ды кінулася назад да дзвярэй.

Соня выбралася з-за крэсла.

— Прывяжыце Чарнова, каб не збег, калі апрытомнее! — крыкнула яна і пусцілася ў пагоню за Кірай.

«Пульсары» зірнулі ў акно. Яны ўбачылі Соню, якая на Пашкавым ровары імчалася за Кірай, а тая на сваім ровары ехала ў бок ракі.

Ля ракі вудзіў рыбу Валера. Клёў быў выдатны: акунькі адно што не скакалі ў лодку!

Валера дужа здзівіўся, калі незнаёмая дзяўчына села ў лодку «Пульсараў», завяла матор і паплыла ўніз па рацэ. Не паспеў ён разглядзець дзяўчыну як след, як з хмызоў выляцела Соня на ровары. Яна кінула ровар, скокнула ў лодку да Валеры і пракрычала:

— Давай за ёй!

Валера кінуў вуды і налёг на вёслы. Соня набрала нумар Сашы і пракрычала ў трубку:

— Яна плыве да вежы! Усе сюды, хутчэй!

— Можна, я ўсё-ткі ўключу матор, Соф'я Паўлаўна? — спытаў Валера.

— Уключай, чаго ты чакаеш!

Ён завёў матор. Лодка, уздымаючы ў неба фантаны пырскаў, з шумам панеслася па рацэ.

— Чакай тут! Яна можа вярнуцца, не дай ёй збегчы, — сказала Соня, калі лодка прыстала да берага, а сама пабегла да вежы.

Дзверы штаба былі адкрытыя. Соня ўзляцела ўверх па лесвіцы.

Кіра стаяла каля адкрытага жалезнага куфара з пяском. Яна дастала з пяску чорны чамаданчык, абтрэсла яго і з ухмылкай паглядзела на Сцяг Зямлі, які вісеў на сцяне: Пашка развесіў палатно, каб фарба падсохла.

— Як міла. Што гэта за малюначак?

Соня прынюхалася. У штабе пахла бензінам.

— Папалася! — крыкнула Соня. — Цяпер ты нікуды не дзенешся!

— Ну і што ты мне зробіш, дзяўчынка?

Соня кінулася на Кіру, як пантэра, але Кіра адштурхнула яе да сцяны, а сама выбегла прэч. Там, за дзвярыма, яна чыркнула запалкай і закінула яе ўнутр.

Успыхнула полымя. Тонкія вогненныя змейкі пабеглі па драўлянай падлозе. Яны ўсё бліжэй падбіраліся да Соні.

Соня закашлялася, высунулася з акна і пракрычала:

— Валера, узяць яе! Браць жывой і каб магла гаварыць!

Агонь быў зусім побач. Вежа напоўнілася едкім дымам. Соня сарвала са сцяны Сцяг Зямлі і белым краем заціснула сабе нос і рот, каб не дыхаць дымам. Паветра не хапала. Дзяўчына затрымала дыханне і ўбачыла перад сабой Сашу. Яна ўсмінулася і ўпала яму ў рукі.

Саша выйшаў з вежы. Ён нёс Соню на руках. Соня моцна прыціскала да грудзей Сцяг Зямлі.

— Як ты паспеў? — спыталася дзяўчына.

— Пераплыў рэчку. Я цудоўна плаваю брасам, — адказаў Саша.

Ён асцярожна апусціў Соню на траву.

Вежа палала.

— Шкада штаб, — сказала Соня.

— Яна кірпічная, уся не згарыць, — адказаў Саша. — А штаб збудуем нанова.

— А дзе астатнія?

— Мы тут! — пачулася з зарасніку.

Падбеглі Назар, Сева з Пашкам і дзяўчаты. Пашка трымаў пераноску з Ракетай.

— Мы беглі ўздоўж берага, а потым убачылі рыбака ў лодцы! — сказала Маша. — Папрасілі перавезці нас на гэты бераг!

— Вось гэта пажар! — усклікнуў Сева, калі зірнуў на вежу.

— Сябры, «Федэрацыя» стартуе праз пяць хвілін! — нагадаў Назар.

Ён уключыў на тэлефоне прамую трансляцыю з касмадрома. Касманаўты ўжо былі ўнутры. Яны шчасліва ўсміхаліся.

На паляну выйшаў Валера. У адной руцэ ён нёс чорны чамаданчык, а другой вёў Кіру. Яна ўпіралася і намагалася вырвацца, але Валера звязаў ёй рукі.

Маша падышла да Кіры і спытала, глядзячы той у вочы:

— Што. Стане. З «Федэрацыяй»?

— Можце забыць пра сваю «Федэрацыю» і пра Месяц. Ваша птушка ўзарвецца! — адказала Кіра.

— Але навошта гэта ўсё?

— У космасе павінен быць галоўным нехта адзін! Галоўным, першым, найлепшым!

— Тады гэта ўсё роўна будзем мы! І мы дадзім дарогу ўсім, хто хоча, каб зоркі сталі бліжэй да людзей! — крыкнула Маша.

— Ха-ха! Вашу «Федэрацыю» ўжо нішто не выратуе! У ракеце-носьбіце пашкоджаная сістэма падачы паліва. У разгонным блоку! Маленечкі, зусім нязначны заводскі брак. Яго не зможа выявіць ніякая перадстартавая праверка! Сапраўды, што такое адзін дрэнна закручаны шпунцік? Вы нічога не зможаце зрабіць, дзеткі! Проста глядзіце ў прамым эфіры, як ваша мара пра Месяц ператвараецца ў вогненны шар!

— Мы — зможам! — сказаў Саша. — Маша, звані свайму бацьку!

— У Машы бацька — канструктар, — сказала Таня. — Ён разам з камандай выдатных вучоных і інжынераў распрацоўваў ракету і «Федэрацыю». Ён зараз на Усходнім. Ён не дазволіць караблю загінуць.

Дрыготкімі рукамі Маша выхапіла ў Назара тэлефон і набрала нумар.

— Тата! Татачка! Караблю нельга ляцець! «Федэрацыя» ўзарвецца! Загінуць людзі! У разгонным блоку ракеты заводскі брак! Трэба адмяніць старт! Татачка, ты мне верыш?

— Я веру табе, дачушка! — адказаў інжынер Васільеў.

«Пульсары», затаіўшы дыханне, сачылі за трансляцыяй. Да старту «Федэрацыі» заставалася тры... дзве... адна хвіліна! Раптам трансляцыя абарвалася, а тэлевядоўца аб'явіў:

— У сувязі з тэхнічнымі непаладкамі старт касмічнага карабля «Федэрацыя» пераносіцца!

«Пульсары» кінуліся адзін да аднаго ў абдымкі. Яны крычалі «ура», скакалі, смяяліся!

Вежа дымілася.

А Маша заплакала.

— Чаго ты плачаш? — закрычаў Пашка. — Мы іх выратавалі! Карабель, касманаўтаў, усю экспедыцыю!

— Я вельмі хацела, каб «Федэрацыя» паляцела! — адказала Маша.

— Яна паляціць, абавязкова! Вось убачыш! Усё будзе добра!

— Валера! Дзякуй табе! — сказала Соня.

Усе павярнуліся да Валеры і ўбачылі, што ў яго на плячы сядзіць Ракета ды ліжа яму шчаку.

Наступным вечарам «Пульсары» сабраліся ў школе, у любімым кабінце астраноміі. З Соняй, як звычайна, прыйшоў Валера. Ён сядзеў за партай і гладзіў Ракету, а тая ласкава мурлыкала.

— Званіў тата, — сказала Маша. — У разгонным блоку і праўда былі непаладкі. Ён папрасіў, каб я перадала вам «дзякуй» — ад імя ўсіх, хто рыхтаваў экспедыцыю. «Федэрацыя» адправіцца на Месяц праз шэсць тыдняў!

— Чарноў і Кіра пачалі гаварыць, — падзяліўся навінамі Саша. — А ў чорным чамаданчыку было вельмі шмат цікавых штучак і паперак! Прозвішчы, імёны, паролі, водгукі, схемы, шыфры...

— Мы чулі, што ў вежы знайшлі некалькі схованак і што пад ёй быў падземны бункер, пра які мы нічога не ведалі! — паведаміў Назар.

Шчоўкнуў электрачайнік. Маша з Таняй расставілі кубкі на парце.

— Зноў торт! — сказала Маша. — Але сёння ёсць нагода для свята!

Таня адвяла Севу ўбок.

— У мяне да цябе ёсць прапанова, — сказала яна. — Дакладней, прапанова да цябе і Пашы. Хочаце, мы ўтрох, разам, напішам навуковую працу па астрафізіцы?

— Я толькі «за»! — абрадаваўся Сева. — Дарэчы, я ўсё хацеў спытаць... А на цябе таксама вылівалі ваду з ільдом, калі пасвячалі ў астраномы?

— Канешне, не! — адказала Таня і хіхікнула. — Мы гэты абрад пасвячэння прыдумалі спецыяльна для вас!

Саша і Соня стаялі каля вакна. У небе мігцела вячэрняя зорка.

— Зараз вы, Саша, будзеце кіраваць клубам астраномаў? — спытала Соня.

— «Пульсары» папрасілі, — адказаў Саша з усмешкай.

— А вы самі гэтага хочаце?

— А я хачу перавесціся ў вашу гімназію!

— Не трэба. Я заўтра злятаю.

Саша замаўчаў, а праз хвіліну ціха спытаў:
— Куды вы злятаеце?
— Ва Уладзівасток, — адказала Соня.
— Так далёка!
— Усяго дзевяць гадзін самалётам... Зямля не вельмі вялікая. На ёй няма дзе
схавацца.
— Доўга вас не будзе?
— Пакуль што год. А потым — як тата вырашыць.
— Але чаму Уладзівасток?
— Там у таты верфі.
Саша паглядзеў на неба. Вячэрняя зорка была так далёка!
— Гэта здорава... Збудуеце карабель і абыдзеце на ім увесь зямны шар! — ска-
заў юнак.
— Так. Я хачу пабываць у Новай Зеландыі.
— Над Новай Зеландыяй іншыя сузор'і. Не такія, як дома.
— Я ведаю.
— Што ж... перадавайце ад мяне прывітанне Жураўлю і Вадалею! Як я ім зай-
здросчу: яны будуць любавацца вашай прыгажосцю! Я буду вам пісаць.
— Дзякуй. Уважліва выбірайце словы: тата чытае маю пошту! Дарэчы! — Соня
павярнулася да юных астраномаў. — У мяне для вас добрая навіна! Тата дорыць
«Пульсарам» «Шмідт-Касэгрэн»! Ён сказаў, што навука пачынаецца не ў вялікіх ін-
стытутах, а ў школьных гуртках, такіх, як ваш. Зусім як вялікія караблі пачынаюць
з маленькага вінціка.
— Ура! Перадайце свайму тату, што «Пульсары» вельмі ўдзячныя!
Валера запусціў руку ў кішэню і дастаў адтуль поўную жменю драўляных фігу-
рак: коцікаў, сабачкаў, слонікаў, зайчыкаў... Ён раздаў сябрам па звярку і абняў
кожнага.
Сябры пераглянуліся.
— Валера! — сказала Маша. — Мы таксама вырашылі зрабіць табе падарунак.
Таня працягнула Валеру пераноску.
— Мы дорым табе Ракету!
— Вы добра пасябравалі. Мы вырашылі вас не раз'ядноўваць! І вось яе дамок,
каб вам было зручна падарожнічаць разам!
— Дзякуй, рабяткі! — Валера ўзяў пераноску і адварнуўся, каб «Пульсары»
не ўбачылі, што ён плача.
— Нам пара, — сказала Соня. — Мы будзем сумаваць па вам!
Калі Соня і Валера сышлі, Пашка сказаў:
— Яна клёвая, гэтая Сонечка. Кіру дагнала, Сцяг Зямлі выратавала.
— Пашка! Я ўспомніла! — усклікнула Маша. — Тата паабяцаў, што перадасць
касманаўтам Сцяг Зямлі! Мы адправім пасылку хуткай поштай. Праз тыдзень яна
будзе ў Цыялкоўскім!
— Ура! — абрадаваўся Пашка. — Сцяг Зямлі ляціць на Месяц!
— Давайце піць гарбату! — паклікала сяброў Таня.

А далёка на Усходзе ў вялікім ангары спакойна спала выратаваная ад гібелі
«Федэрацыя».

Алесь Карлюкевіч

Кошык грыбнога смецця

Паездку ў грыбы дзядуля Стась запланавай яшчэ вечарам. Дакладней, размову пра грыбы завяла бабуля. Як Лёшка з мамай прыехалі з Мінска. І завяла пасля таго, як паглядзела па тэлебачанні прагноз надвор'я. Абяцалі пераменны дождж. А дзядуля падхапіў ідэю, сказаў:

— Калі не едзем на лецішча, то тады ў грыбное паляванне выпраўляемся. Суседзі сёння два кашы баравікоў прынеслі. Усё, едзем абавязкова! — і азірнуўся на бабулю. — Тым болей, што на агародзе няма чаго рабіць у такое надвор'е. І паліваць не трэба, і траву няма сэнсу рваць...

Бабуля Марына пайшла збіраць вопратку — і для Лёшкі, і для яго мамы Наталлі. На лоджыі знайшла гумавікі — для дачкі і ўнука. Перанесла іх у калідор. Павесіла бліжэй да ўваходных дзвярэй курткі, якія яшчэ з мінулай восені туліліся пад іншай, больш патрэбнай вопраткай.

— Мне трэба заўтра на лецішча. Ёсць там работа і ў дождж, — вырашыла бабуля. — Так што раненька збяромся і паедзем. Мяне па дарозе пакінеце на лецішчы, а самі — на стары палігон. Гавораць, што там якраз самы грыбны рай. А зараз — спаць, мае дарагія.

Хоць ехаць да палігона было не так доўга, Лёшка па дарозе задрамаў. Не заміналі і разбітыя гарадскія вуліцы, палову з якіх варта было б даўно адрамантаваць. Алёша не чуў, што бурчэў з гэтай нагоды дзядуля — стары чыгуначнік. Здавалася, яму ў райцэнтры да ўсяго была справа. Прачнуўся Алёшка, толькі як ў лес прыехалі. І не чуў, калі бабуля выйшла.

Машыну пакінулі на лясной дарозе, ушчыльную прыткнуўшыся да купкі бяроз, — так, каб нікому не быць перашкодай. Раптам нехта будзе следам ехаць.

Дзядуля, выйшаўшы з машыны, кожнаму — і дачцэ, і ўнуку — уручыў па кошыку. А яшчэ па сцізорыку. Лёша памяняўся з мамай на большы кош. А мама прапсіла выдаць ёй нармальны вялікі нож.

— Не змагу я сцізорыкам вялікія баравікі зразаць.

Дзядуля ўважліва паглядзеў на Аляксея, быццам узрост яго ў галаве пракручваў:

— Летась, як толькі ты, Аляксей, шосты клас скончыў, мы тут былі, лісічкі збіралі. І пазалетась таксама, так што лес вы павінны памятаць. Таму і прапапоўваю на грыбное паляванне разысціся рознымі сцежкамі. Толькі старайцеся далёка не адыходзіць, час ад часу голас падавайце.

— Лёшка, не баішся? — запыталася мама.

— Глядзі, сама не заблудзіся, — толькі і адказаў хлопец. А пра сябе крыху пакрыўдзіўся: «Няўжо мама забылася, што я два гады езджу на злёты па спартыўным арыенціраванні...». Але, як сапраўдны дарослы, тэму развіваць не стаў і першым падаўся ў лясны гушчар.

Дождж накрапваў зусім рэдкі, і памехаі для грыбнога палявання ён ніколечкі не быў. Аляксей, як і вучылі яго дзядуля з бабуляй, ды і мама таксама, стараўся зазіраць пад кожны кусточак, абыходзіў дрэвы і старыя пні з розных бакоў.

Зазіраў у лагчынкі, дзе месцамі назбіралася шэрая вада. Не баяўся прыўздымаць яловыя лапкі, якія нізка схіляліся над зямлёю.

А вось і першая ўдача! Кармяны баравічок аказаўся, праўда адзіны на невяліччай палянцы, сярод верасовых кусцікаў. Як ні стараўся Лёшка, як ні пераглядаў кожную травінку, нічога болей не знайшоў.

Хлопец пайшоў далей. Ведаў ад старэйшых, што найлепшыя памагатыя ў час грыбнога палявання — не толькі пільны зрок, але яшчэ і добрыя ногі. Толькі разагнаўся, як позірк выхапіў нешта бялюткае каля старой бярозы. Падышоў бліжэй і разгледзеў поліэтыленавы пакет, які ляжаў побач з металічнай бляшанкай з-пад кансерваў. Лёшка загарнуў бляшанку ў пакет і паклаў у кошык. Не пакідаць жа смецце ў лесе!

Далей — болей. Грыбы, як на злосць, не трапляліся на вочы. А ледзь не праз кожную сотню крокаў — ці чарговы пакет, ці металічная бляшанка. А яшчэ — пластмасавыя бутэлькі. Лёшка падбіраў усё запар і радаваўся, што выбраў большы кош. Па біялогіі хлопец быў выдатнік і добра ведаў, якую шкоду наносіць смецце навакольнаму асяроддзю, колькі яго раскідана па лясах і пералесках, уздоўж дарог і каля рэк. Неяк нават у класе даводзіў, што перад кожным паходам на прыроду варта сваім бацькам урок экалагічнага выхавання праводзіць. Тады Лёшку на смех паднялі. Хаця яшчэ нядаўна ўсе пачулі ад настаўніцы такія факты, што за галаву можна схапіцца. Калі раскласці ўсё смецце планеты раўнамерна па плошчы зямнога шара, то паўсюль атрымаецца слой, роўны па калена аднаму чалавеку.

Назбіраўшы з верхам кош смецця, хлопец рушыў назад. Машыну шукаў нядоўга. Паставіў каля багажніка кош і адышоў на некалькі крокаў у лес. Добра было б знайсці хаця б колькі баравікоў ці падасінавікаў. Вось прыйдуць зараз з поўнымі кошыкамі дзядуля і мама — і будзе няёмка. Але так нічога на вочы і не трапілася.

Калі Лёшка вярнуўся да машыны, і дзядуля, і мама былі ўжо там.

— Лёха, ці не ведаеш, хто нам тут кош смецця прынёс? — з усмешкай запытаўся дзед Стась. — Няўжо ты? Мы з мамай па кашы баравікоў назбіралі...

Пэўна, пра нешта яны паспелі дагэтуль перагаварыць. Наталля Станіславаўна ведала, як неабыякава ставіцца яе сын да наваколля. І ў горадзе, здараецца, наладжвае суботнікі. Вось нядаўна палову дня ў нядзелю правёў у Севастопальскім парку. І бутэлькі пластмасавыя збіраў, і шмат іншай драбязы да сметніц перанёс. Маці на сына ні кропелькі не сварылася, бо і самой па душы чысціня і парадак — не толькі ў кватэры, але і ў пад'ездзе, і ў двары каля дома.

— Дзядуля, давай гэтае смецце давязём да гарадской звалкі, — папрасіў Аляксей.

Мама толькі ўсміхнулася і нічога не сказала. А дзядуля паспрабаваў спрачацца:

— Мы ж не перавязём усё смецце з лесу. Лепей бы яго не раскідалі!..

— Дзядуля, а ты ведаеш, што пакет з поліэтылену раскладаецца тысячу гадоў. Шкляная бутэлька — прыкладна мільён.

Дзядуля моўчкі паставіў кош, прынесены ўнукам, у багажнік, павярнуўся да сваіх спадарожнікаў і сказаў:

— Сядайце ў машыну. Паедзем. Бабуля чакае. На лецішчы грыбы перабяром, пачысцім. А спярша заедзем на гарадскую звалку. Выкінем смецце...

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Яжык.

Адрас рэдакцыі
Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Рэдактар:
С. М. Курганова
Мастацкі рэдактар:
Я. Д. Ваховіч
Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
Г. К. Кірэенка
Камп'ютарны набор:
А. Г. Кахноўская
Стылістычны рэдактар:
К. М. Бандурына

Падпісана да друку 17.10.2018 г.
Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,72.
Тыраж 596 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2018

- 01 Level 80. Сляпы лес
- 02 Месца. Пашпацыруем па Слуцку?
- 04 Праектар. Шэрлак Холмс як цукерка: ёсць на
любы густ
- 07 Hist. Фелікс Янушкевіч: «Паводзь сябе
правільна — будзеш жыць вечна»
- 11 Школа журналістыкі. Барэц Андрэй
Хадасевіч: «Маці сустракае так, быццам
з вайны вярнуўся»
- 13 Верасок. Паэзія
- 18 Заяўка на Парнас. Казка пра Шчасце
- 21 Заяўка на Парнас. Чаравічкі
- 22 Заяўка на Парнас. Імя для дачушкі
- 23 Літаратурныя старонкі. Проза.
Алёна Беланоўка. Месяц чакае гасцей
- 29 Літаратурныя старонкі. Проза.
Алесь Карлюкевіч. Кошык грыбнаго смецця

Тэма наступнага нумара — «Сіла».

**«Музыка даўніны»
Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі**

Гродзенская вобласць, Ваўкавыскі раён,
вёска Падароск, сядзіба, сярэдзіна XIX ст.

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

Шукайце «Бярозку» тут:

KIDS' FASHION DAY 7.11

@kidsfashiondays_bfw

#KIDSBFW

#ILOVEBFW

BELARUS
FASHION
WEEK
BFW

Паказы дзіцячых калекцый
ад вядомых дызайнераў

Арганізатар: РГА «Беларуская палата моды»

Афіцыйны візажыст

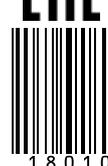
MARY KAY®

ISSN 0320-7579

EAC

917703201757007

18010